

Dialogokaarten inclusief onderwijs

Ariane Van Dijk, Hanne Touw & Sofie Sergeant

Illustraties:

Michael Giangreco en cartoonist Kevin Ruelle –
Sofie Sergeant en cartoonist René Krewinkel

Speelwijze

Opzet

Je vindt in dit spel 36 kaarten: dialogokaarten, themakaarten, interventiekaarten en een verdiepingskaart. De kaarten zijn geordend volgens 10 thema's:

1. Leiderschap en management
2. Schoolbrede ontwikkeling
3. De schoolbrede omgeving
4. Communicatie in de school
5. Het ontwikkelingspotentieel van leerlingen en medewerkers
6. Curriculumplanning voor inclusief onderwijs
7. Verschillend en toch verbonden
8. Onderwijs en leerstrategieën
9. Klassenmanagement
10. Het ondersteunen en waarderen van het leren.

Per thema vind je een themakaart met toelichting en cartoon en de bijpassende dialogokaarten (met dezelfde cartoon). Op de achterkant van elke dialogokaart staan de thema's uitgewerkt in:

- ✓ een ambitie
- ✓ een prikkelende stelling om over uit te wisselen
- ✓ richtinggevende vragen om verdieping te geven aan het gesprek.

Het doel is om met elkaar een vertraagd gesprek te organiseren. Dit betekent dat je voor en met elkaar een veilig gespreksklimaat neerzet. Als je

elkaar niet kent, stel je dan eerst aan elkaar voor. De dialoog heeft een onderzoekend karakter en er is ruimte voor verschillende perspectieven. Luister en bevrage elkaar vanuit oprechte nieuwsgierigheid. In deze professionele ruimte kunnen nieuwe ideeën en inzichten ontstaan.

Aan de slag

Neem alle kaarten uit het doosje en verdeel ze in 3 stapels. Maak een stapel met alle **themakaarten**, leg vervolgens de **interventiekaarten** bij elkaar, en tenslotte maak je een stapel met alle **dialogokaarten**. De **verdiepingskaart** houd je apart.

Ongeacht de dialogokaart die gekozen wordt: je start altijd met het lezen van de toelichting bij het thema (themakaart, herkenbaar aan dezelfde kleur) en het lezen van de verdiepingskaart.

Op de verdiepingskaart staan vragen die bij elk thema passen. Deze vragen neem je mee bij elke gesprek, bijvoorbeeld ter afronding.

- ✓ Welke kansen zie je?
- ✓ Welke stap wil je/kun je morgen zetten?
- ✓ Heb je er partners voor nodig; zo ja welke?
- ✓ Welk vervolg zou je aan dit thema willen geven?
- ✓ Met wie wil je hierover (gaan) praten?
- ✓ Wat heb je nodig aan professionalisering (opleiding of intervisie)?
- ✓ Hoe betrekken we ouders en leerlingen en zorgen we dat zij zich betrokken voelen?

Tijdens het gesprek zijn er vijf extra kaarten (interventiekaarten) die een medespeler kan leggen:

1. Een kaart met een bolletje **gouden draad**. Inclusief onderwijs vraagt ons om openheid over kwetsbaarheid, twijfel en dilemma's. Dilemma's lopen als de gouden draad in de dialoog rondom dit spel. Elke keer dat je op een dilemma komt, legt iemand de gouden draad op tafel.
2. Kaart met een afbeelding van een **kaars**. De kaars wordt aangestoken bij een vurige interventie.
3. Kaart met een afbeelding van een **belletje**. Leg deze kaart als je denkt: dit gaat de verkeerde kant uit.
4. Kaart met daarop een **QR-code** naar de YouTube-video met Brigitte Kaandorp en haar lied 'zwaar leven': voor als we dreigen te vervallen in "moeilijk, moeilijk, moeilijk". Omdat inclusief onderwijs niet zonder positief denken, enige lichtheid en humor kan.
5. Kaart met daarop een afbeelding van een **veer**. Leg deze kaart als je een risico ziet voor het breken van veerkracht: van een leerling, ouder, leraar, directie of een partij van buitenaf. Andersom mag ook: als je ziet dat door een bepaalde interventie veerkracht versterkt wordt van een leerling, ouder, leraar, directie of een partij van buitenaf.

Werkvormen

De dialoog kan gevoerd worden aan de hand van verschillende werkvormen:

Dialoogtafels: het met elkaar in dialoog gaan over thema's.

Richttijd: 60 minuten.

Verdeel de groep in gespreksgroepen van maximaal 8 personen.

1. Om de beurt pakt een deelnemer een dialoogkaart van de stapel.
2. Lees eerst de toelichting op de themakaart en de verdiepingskaart.

3. Bekijk samen de voorkant (afbeelding). Degene die de kaart gepakt heeft, leest vervolgens hardop voor wat op de achterkant staat. Lees de ambitie voor en ga in gesprek over de stelling. Degene die de kaart trekt is gespreksleider en stelt ook de vragen die op de kaart staan, om het gesprek te verdiepen.
4. De vragen op de verdiepingskaart kunnen door de gespreksleider gesteld worden, ter afronding van een gesprek. Er kan voor gekozen worden om deze uitkomsten vast te leggen, in een geschreven verslag of in een mindmap of op een poster.
5. De volgende deelnemer pakt een kaart.
Variant: Indien gewenst, kan je ook gericht kaarten van bepaalde thema's oppakken.

De methodiek World Café

1. Eén of meer dialoogkaarten worden besproken zoals hierboven beschreven, maar nu worden de uitkomsten telkens kort vastgelegd op een blad.
2. De groepen rouleren en elke groep borduurt voort op wat er door de groep(en) ervoor op het blad geschreven is.
3. Tot slot kunnen deze in de voltallige groep besproken worden en kan er afgerond worden met de verdiepingsvragen. Welke stappen gaan we nu zetten?

Ijsbreker

Op verschillende momenten, bijeenkomsten, vergaderingen gedurende het jaar kan een kaart getrokken worden en (in groepjes) besproken worden.

Achtergrond

De 'Dialoogkaarten inclusief onderwijs' zijn ontworpen naar aanleiding van gesprekken over inclusie in het Nederlandse werkveld. Nu de ontwikkeling richting inclusieve scholen is ingezet, komen diverse vragen naar voren. Hoe gaan wij

inclusief onderwijs organiseren? Hoe brengen wij mensen op constructieve wijze met elkaar in gesprek over inclusief onderwijs? Hoe krijgen we zicht op wat we al doen, waar we al sterk in zijn en wat ons nog te doen staat? Wat is een eerste stap die we kunnen zetten?

Om mensen binnen het onderwijsveld over deze vragen met elkaar in gesprek te brengen, zijn deze dialoogkaarten ontwikkeld. De gesprekken rondom deze dialoogkaarten kunnen een eerste aanzet zijn tot visievorming of aanscherping van de aanwezige visie, en tot het vaststellen welke vervolgstappen een onderwijsorganisatie wil en kan zetten.

Inclusief onderwijs betekent dat participatie in reguliere scholen wordt uitgebreid naar alle kinderen en jongeren en dat iedereen er mag zijn in al zijn diversiteit. Ondersteuning is vanzelfsprekend aanwezig op scholen zodat scholen kunnen inspelen op de diversiteit van vaardigheden, kennis, mogelijkheden, interesses, achtergrond en ervaringen (Booth & Ainscow, 2015). Als we spreken over inclusief onderwijs, gaat het dus over het onderwijs inrichten voor *alle* leerlingen. Schoolteams staan – samen met diverse partners in de samenleving – voor de uitdaging om te zoeken naar manieren om alle leerlingen effectief te laten participeren, leren en floreren.

We hebben de dialoogkaarten gebouwd op het fundament van de 'Index voor inclusie' ontwikkeld door Tony Booth en Mel Ainscow, vertaald naar het Nederlands door Boonen et al. (2015), en op het raamwerk van de *National Council for Special Education* (2011) uit Ierland. De 'Index voor inclusie' is een zelfbeoordelingsinstrument dat materiaal bevat over alle aspecten van de school. Deze zelfbeoordeling gebeurt aan de hand van drie dimensies die een rol spelen om te komen tot inclusief onderwijs, namelijk: inclusief beleid, inclusieve praktijk, en het creëren van een inclusieve cultuur.

De thema's die aan bod komen in de 'Index voor inclusie' worden in het artikel 'Een route naar inclusief onderwijs' van Schuman (2021) toegelicht

en vertaald naar de Nederlandse onderwijssetting. De dialoogkaarten zijn gefundeerd op deze tien thema's.

De 10 thema's zijn: leiderschap en management, schoolbrede ontwikkeling, de schoolbrede omgeving, communicatie in de school, het ontwikkelingspotentieel van leerlingen en medewerkers, curriculumplanning voor inclusief onderwijs, verschillend en toch verbonden (geïndividualiseerde planning), onderwijs- en leerstrategieën, klassenmanagement, het ondersteunen en waarderen van het leren.

Als aanvullende bronnen is er gebruik gemaakt van:

- ✓ Het werk van Lani Florian en Tracy Edwards inzake Inclusieve Pedagogiek en 'De tien gewoontes van de inclusieve leraar'.
- ✓ De zelf-evaluatielijst van het Erasmus+ project 'Proud to Teach all'. Dit is een instrument dat je als onderwijsprofessional helpt om na te denken over je eigen praktijk.
- ✓ De checklist voor scholen 'Bekijk het passend onderwijs met autisme als graadmeter' van de organisatie 'Vanuit autisme bekeken' (VAB).
- ✓ De Profile for Inclusive Teacher Professional Learning (TPL4I) vanuit het European Agency for Special Needs and Inclusive Education 2022, een competentiekader voor inclusie en gelijkwaardigheid in het onderwijs.

Het idee voor de dialoogkaarten is ontstaan binnen het onderzoekstraject uitgevoerd door Hogeschool Utrecht binnen het Samenwerkingsverband Kop van Noord Holland. Dank aan alle collega's binnen het SWV Kop van Noord Holland voor het faciliteren en financieren van dit project, en voor alle inhoudelijke inspiratie, gedrevenheid en passie.

Met dank ook aan Hans Schuman, Kop van Noord Holland collega's Joke Harlaar, Katja Walstra-Groot, cartoonist René Krewinkel en HU-collega's Nico Schouws en Carla van Deelen voor het redigerwerk.

Met dank aan Michael F. Giangreco voor de toestemming tot het mogen vertalen en gebruiken van zijn cartoons.

en Orthopedagogiek (lvOO) is een samenvoeging van de HU pabo/Instituut Theo Thijssen en het Seminarium voor Orthopedagogiek.

Lectoraat Jeugd focust op de vraag “Hoe creëren we een omgeving waarin alle jeugdigen gezond, kansrijk en veilig kunnen opgroeien?”. Het lectoraat Jeugd ontwikkelt en deelt kennis hierover met professionals, jeugdigen, ouders, docenten, studenten en bestuurders.

Samenwerkingsverband
Kop van Noord Holland is
een samenwerkingsver-
band voor PO, SBO en GO,

en zorgt samen met Samenwerkingsverband voor VO en GVO voor een dekkend netwerk in de regio.

Bronnen

- Booth, T. & Ainscow, M. (2015). *Index voor Inclusie. Werken aan leren en participeren in school*. Nederlandse vertaling van de Engelse uitgave uit 2011. Leuven: UC Leuven-Limburg. Tilburg: Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg.
<https://proudtoteachall.eu>. (z.d.). *Zelfreflectie-instrument: Wat willen we leren om inclusiever te werken? Proud to teach all*.
<https://proudtoteachall.eu/nl/onderzoeks-en-beleidsaanbevelingen/onderzoeks-en-beleidsaanbevelingen-detail/zelfreflectie-instrument-wat-willen-we-leren-om-inclusiever-te-werken?from=4>
Checklist voor scholen. Bekijk het passend onderwijs met autisme als graadmeter. (z.d.). vanuitautismebekeken.nl.
https://www.vanuitautismebekeken.nl/sites/default/files/producten/checklist_scholen_def_2.pdf
<https://proudtoteachall.eu>. (z.d.-a). *The Ten Habits of Inclusive Teachers*. Proud To Teach All. <https://proudtoteachall.eu/en/inspiration-centre/inspiration-centre-detail/the-ten-habits-of-inclusive-teachers?from=10>
Profile for Inclusive Teacher Professional Learning: Including all education professionals in teacher professional learning for inclusion. (z.d.). www.european-agency.org.
<https://www.european-agency.org/resources/publications/TP4I-profile>
Inclusive Education Framework: A guide for schools on the inclusion of pupils with special educational needs. <https://ncse.ie/wp-content/uploads/2014/10/>

InclusiveEducationFramework_InteractiveVersion.pdf

Schuman, H. (2021). *Een route naar inclusief onderwijs*. Steunpunt Passend Onderwijs. Een route naar inclusief onderwijs – Steunpunt Passend Onderwijs (steunpuntpassendonderwijs-povo.nl)

Sergeant, S. De Vries P. (2023). *Perspectieven op inclusief onderwijs*. Antwerpen/ 's-Hertogenbosch: Gompel&Svacina Uitgevers

Meirsschaut, M., Monsecour F. & Wilssens, M. (2015). *Universeel ontwerp in de klas en op school: een ruimer kader*. Gent: Arteveldehogeschool, www.arteveldehogeschool.be/universeelontwerp

Colofon

Ariane Van Dijk, Hanne Touw & Sofie Sergeant
Dialogokaarten inclusief onderwijs
Antwerpen / 's-Hertogenbosch
Gompel&Svacina
2023

Illustraties: Michael Giangreco en cartoonist Kevin Ruelle – Sofie Sergeant en cartoonist René Krewinkel

ISBN 978-94-6371-486-0
D/2023/14.401/70
NUR 848

© 2023 Gompel&Svacina en de auteurs
Alle rechten voorbehouden. Behoudens de bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veeelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke, voorafgaande en schriftelijke toestemming van de auteurs en van de uitgever.

Al het mogelijke werd gedaan om de informatie in dit boek zo juist en actueel te maken als kan. Auteurs of uitgever kunnen niet verantwoordelijk worden gesteld voor mogelijke nadelen die lezers door eventuele onvolkomenheden in het boek zouden ondervinden.

Gompel&Svacina bv
Uitgevers

Nationalestraat 111, B-2000 Antwerpen | info@gompel-svacina.be
Rietveldendweg 60, NL-5222 AS 's-Hertogenbosch | info@gompel-svacina.nl
www.gompel-svacina.eu